

A portrait of Pavel Calda, a middle-aged man with a balding head and a serious expression, wearing a white V-neck sweater over a collared shirt. He is sitting at a desk with a computer mouse visible in the bottom left corner.

Libuše
Koubská /

Pavel
Calda

**POROD
JE MIMOŘÁDNÁ
UDÁLOST**

Vyšehrad ROZHOVORY

Porod je mimořádná událost

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.ivysehrad.cz
www.albatrosmedia.cz

Pavel Calda, Libuše Koubská
Porod je mimořádná událost – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2024

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS **MEDIA**

Libuše Koubská / Pavel Calda

POROD JE MIMOŘÁDNÁ UDÁLOST

Libuše Koubská /
Pavel Calda

**POROD
JE MIMOŘÁDNÁ
UDÁLOST**

Vyšehrad

© prof. MUDr. Pavel Calda, CSc., Mgr. Libuše Koubská, 2024
Cover Photo © MAFRA – David Neff, 2024
Photographs © Pavel Calda, Dana Kyndrová, Richard Horák,
Alžběta Jungrová, Jan Kaplický, Jan Přáda, Jan Šilpoch
a Šimon Šlapák, 2024

ISBN tištěné verze 978-80-267-3008-8

ISBN e-knihy 978-80-267-3010-1 (1. zveřejnění, 2024) (ePDF)

ISBN e-knihy 978-80-267-3013-2 (1. zveřejnění, 2024) (epub)

ISBN e-knihy 978-80-267-3014-9 (1. zveřejnění, 2024) (mobi)

Rok 1994

Úvodem

<

V roce 1994 novorozenci ještě nebyli u maminek na oddělení šestinedělí, vozili se jim jen na kojení – kdysi to mělo zdůvodnění hygienické.

V ČR se tzv. rooming-in stal zcela běžným až na přelomu století.

(Foto Dana Kyndrová)

Během roku, v němž jsme se s porodníkem, gynekologem a reprodukčním genetikem profesorem Pavlem Caldou setkávali při práci na knižním rozhovoru, jsem získala dojem, že se v médiích tištěných i elektronických roztrhl pytel s náměty týkajícími se jeho oboru.

Psalo se o tom, že Češky na svůj porod většinou nevzpomínají v dobrém, protože v porodnicích málo naslouchají jejich přáním, nerespektují porodní plány, které si budoucí maminky přinášejí. Že prostředí je neosobní, doktoři přísní, autoritativní, skoupí na slovo. Že je moc císařských řezů, nebo naopak, že je lékaři nechtějí provádět, i když si to dotyčná přeje. Že je pořád příliš mnoho rutinních epiziotomií – nástřihů hráze, to jest tkáně mezi pochvou a konečníkem, což je značně bolestivé a přináší ženám obtíže ještě dlouho po porodu. Objevil se i pojem „porodnické násilí“. Jinde zase pojem intenzivní mateřství. Také pokračovala obrana domácích porodů. Renomovaný týdeník *Respekt* měl na obálce červený titulek „Kdy se začnou Češky těšit do porodnice“ a v listě k tomuto tématu konstatování, že se za uplynulých více než třicet let od pádu komunistického režimu u nás moc nezměnilo, že sice boj o mateřskou a novorozeneckou úmrtnost je vyhraný, ale psychika matek se pořád bere pramálo v úvahu.

Možná jsem si vzhledem ke zpracovávanému tématu těch textů všímala víc než jindy, určitě jsem si ale uvědomila, že

v nich nápadně scházel hlas druhé strany – lékařů, lékařek a porodních asistentek. Takže mi pohled muže, který má s péčí o těhotné a s přiváděním dětí na svět čtyřicetiletou intenzivní zkušenost, začal připadat hodně důležitý. A zároveň jsem během rozhovorů zjišťovala, že všechno je o dost komplikovanější, než se dá předvést v novinovém článku. Komplikovanější, ale paradoxně i jasnější.

Vzpomínám si, jak jsme se s mojí kamarádkou coby čerstvé matky trochu cynicky posmívaly jiným čerstvým, případně budoucím maminkám vyměňujícím si v parcích a na dětských hřištích svoje krušné zážitky a zkušenosti. Říkaly jsme tomu, že ty holky stojí po kolena v plodové vodě. To bylo ještě v době před internetem. V té dnešní už by se v ní mohly klidně i utopit.

Někdejší nedostatek informací nahradila jejich přemíra. Někdejší rigidní přístup osvobozující liberálnost. Kyvadlo se vychýlilo na druhou stranu, což je nepochybně dobře, protože se postupně může vrátit do žádoucího středu. Ale dost obecných úvah. Profesor Pavel Calda, zkušený praktik a odborná autorita, má o tom žádoucím středu pevnou představu. Zkusme se o ni opřít.

Pavel Calda se vyjádřil ke všem výše uvedeným nářkům, přáním, stížnostem, výhradám. Ale bylo toho ještě mnohem víc: povídali jsme si také třeba o tom, v jakém věku je ideální přivést dítě na svět, o matkách alkoholičkách a narkomankách, o tom, zda je ultrazvuk všemocný. A také o nástrahách těhotenství a úskalích předčasného porodu. O domácích porodech i o různých dalších alternativách: porodu do vody, takzvaném lotosovém porodu, kdy se pupeční šňůra nepřestřihuje a čeká se na její samovolné odloučení několik dní po porodu. O placentofagii neboli pojídání plodového lůžka. O rozdílech mezi porodnicemi, o vývoji asistované reprodukce, o tom, že se lidstvo někdy v budoucnu možná bude pěstovat mimo dělohu, třeba na nějaké houbě. O vlivu umělé inteligence na obor porodnictví a neonatologie, tedy péče o novorozence. Ale nebyla to jen samá „osvěta“, nýbrž

i veselé, případně neveselé „historky z natáčení“ včetně těch z vojny nebo z asistence u porodu gorily v pražské Zoo.

Nad tím, že ho časopis *Forbes* aktuálně zařadil mezi padesát nejlepších českých lékařů, se Pavel Calda ironicky pousmál: „Nedovedu si představit, podle jakého klíče to vybírají, vždyť je to nezměřitelné. Zatímco dobré vyvrcholení těhotenství změřitelné je.“

K rozhovorům jsme se scházeli hlavně na klinice u Apolináře, odkud také pocházejí fotografie Dany Kyndrové, skvělé fotografky a Caldovy kamarádky, které knížku v hojně míře doprovázejí. Doprovázejí? To je asi slabý výraz. Spíš umocňují, protože jdou dál, sdělují nevyslovitelné. Zároveň je z nich patrné, jak to před třiceti lety v porovnání s dneškem v českých porodnicích běžně vypadalo.

V horkém létě jsme si párkrát povídali u Caldů na zahradě, kde se potuloval kocour Bobeš a dvě kočky-externistky. Na zdi visela cedulka s nápisem: „Ženy a kočky si dělají, co chtějí. Muži a psi by to měli pochopit a zvyknout si na to.“ Energický a extrémně činorodý lékař pokrčil rameny. OK. Jak jsem ho poznala, úspěšně sází na svoji schopnost domluvit se, porozumět si, získat opodstatněnou důvěru. Důvěru podloženou znalostmi, zručností, čtyřicetiletou praxí. Profesionál.

Jsem si vědoma toho, že některé jeho postoje a názory mohou vyvolat debatu, třeba i bouřlivou. Kéž by trochu pomohla zmíněnému kyvadlu ustálit se v rozumném, pro všechny zúčastněné příznivém středu, v němž porod představuje radostnou událost pro matku i pro porodníky a dobrý start pro nově příchozího člověka.

Libuše Koubská

Kdybych nebyl porodníkem, chtěl bych být porodníkem

■ Genius loci kliniky u Apolináře ■

Dědictví lékařské rodiny ■ Od finále života
k jeho počátku, od nebožtíků k novorozencům

■ Noc je nejlepší škola! ■ Žádný muž nezažije
bouři devítiměsíčního vlivu progesteronu

<

V roce 1862 rozhodl hrabě Thun-Hohenstein o vybudování Královské české zemské porodnice, v níž bude učiněna řada hygienických opatření, aby se omezila infekce a její smrtelné následky. Nová porodnice byla vybudována podle projektu architekta Josefa Hlávky. Na příkaz Zemského výboru ji postavili z režných neomítnutých cihel, neboť se věřilo, že jsou z hlediska přenosu infekce bezpečnější. V budově Zemské porodnice byla i dvě luxusní křídla se zvláštními vchody z ulice, kde mohly tajně porodit šlechtické a měšťanské dcerky, které neplánovaně přišly do jiného stavu. Prvním přednostou porodnice byl zakladatel české porodnické školy Antonín Jungmann, bratr jazykovědce Josefa Jungmanna.

(Foto Pavel Calda)

Slavný psychiatr Vladimír Vondráček jednou prohlásil: „Kdybych nebyl lékařem, chtěl bych být lékařem.“ Co vy, pane profesore?

Neměnil bych. V žádném případě. Takže kdybych nebyl porodníkem, chtěl bych být porodníkem. Zjistil jsem totiž, že je to úžasná disciplína, která vás zaměstná do té míry, že už nemáte na nic jiného čas ani pomyšlení. Přináší radost z toho, že jsem někomu pomohl; jsou to totiž věčné rébusy, detektivní práce, a když se je podaří úspěšně vyřešit, vyplaví se endorfiny, radost. Ale každý čerpá endorfin jinak, jeden můj kamarád mi řekl, že když si chtějí se ženou udělat radost, jdou se podívat do banky... Každý odměnu vnímá jinak. Myslím si, že jako doktor jsem mohl vykonat víc pozitivního než v jiné profesi. A hodlám v tom pokračovat. Dokud trefím do práce! A ještě něco: v medicíně je to tak, že po skončení šestiletého studia trvá dalších osm, deset let, než se něco naučíte, než získáte zkušenosti. Člověk začne být co platný po deseti letech, v nichž by měl intenzívně investovat do sebe. Ne každý tohle vydrží.

Já sám jsem se stal lékařem v osmdesátých letech, v době tuhého socialismu, byť dožívajícího. Po změně režimu jsem neodešel na rozdíl od řady kolegů do farmaceutického byznysu a vydržel jsem s platem 3200 korun, který jsem tenkrát a ještě pár let poté bral. Což dokazuje, že motivace léčit byla silnější než peníze.

Kdy jste se pro porodnictví rozhodl?

Ještě během studia medicíny. Chodil jsem tehdy do porodnice v pražské Apolinářské ulici jako fiškus. To jsou ti studenti-idealisté, co se chtějí naučit něco navíc, a místo tancování nebo lyžování tráví volný čas zadarmo v nemocnici s představou, že se po škole lépe uplatní v oboru. Tehdy k tomu vedle učení také automaticky patřila povinnost chodit o noční službě pro pytel bramborových placek a džbán piva do hospody U kalicha v ulici Na Bojišti.

Po skončení fakulty, dvou měsících na anesteziologii ve Vinohradské nemocnici a povinné roční vojně se mi podařilo u Apolináře nastoupit a nikdy jsem neměl dost důvodů ani sil odejít někam jinam. Už tady účinkuji čtyřicet let. I když některá období byla složitá, pořád platí, že většinu pražských porodnických klinik vedou lidé, kteří vzešli odsud. Ten barák má prostě svého genia loci, jenž tu žije ve zdech a je téměř nezničitelný. Přechal a jistě dál přechá lepší i horší časy.

Ten barák – Zemská porodnice u svatého Apolináře, respektive Klinika gynekologie, porodnictví a neonatologie 1. lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Všeobecné fakultní nemocnice, jak se momentálně jmenuje – patří mezi nejdéle nepřetržitě fungující porodnice na světě. Postavil ho slavný architekt Josef Hlávka, je památkově chráněný. V dubnu roku 1875 se tu narodilo první dítě, holčička. Na někoho stavba z temně červených cihel ve stylu takzvané pobaltské gotiky působí strašidelně, na někoho romanticky. V každém případě je už skoro sto padesát let stará. I po všech vnitřních úpravách, jimiž prošla, může ještě vyhovovat soudobým požadavkům?

Já jsem tady začal a asi tu i skončím, je to celý můj život. Ode mě nemůžete čekat názor, že by se Apolinář měl strhnout a postavit zgruntu znovu, jsem lokální patriot. Dnes nikdo neumí stavět takové příjemné domy s originální atmosférou, v nichž by se pacientům dobře stonalo. Spíš

vznikají dočasné montované stavby, určené za třicet let ke zbourání. Mají úplně stejný charakter jako průmyslové budovy typu IKEA, době poplatný technologický celek. Výhodou takového postupu je, že veškeré rozvody, které jsou za třicet roků už zastaralé, se spolu s budovou plošně zlikvidují a všechno se postaví nově na zelené louce. Ve hře je také otázka infekčních agens, choroboplodných zárodků, protože každý špitál si postupně vypěstuje vysoce rezistentní kmeny, které neodstraní jinak než plamenometem.

Myšlenka, že objekt nemocnice má mít životnost třicet let, v sobě nese řadu kladů. Je to určitě levnější než pracné modernizování starých staveb. U těch může vzniknout problém, že vás okna a zdi začnou z důvodů památkových technologicky limitovat. Architekt Hlávka byl ovšem génius, takže se to pořád daří skloubit a duch místa zůstává. Na druhou stranu je logické, že i když tu proběhla značná modernizace, porodnice 21. století by měla vypadat jinak.

V roce 2020 se objevil návrh architektky Evy Jiřičné na rozšíření Apolinářské porodnice. Jak to s ním dopadá?

Je to vymyšleno chytře. V zadní části našeho špitálu stojí památkově nezajímavá budova, kde funguje kuchyně pro Všeobecnou fakultní nemocnici. Místo té kuchyně by měl stát moderní dům propojený se starou částí porodnice v jeden funkční celek. Uvidíme.

Vy jste, pane profesore, z lékařské rodiny?

Ano, můj dědeček Mikuláš Zimmermann byl ušař, moje maminka Žofie, jeho dcera, byla internistka, později pracovala jako závodní lékařka. Máma byla silná osobnost, měli jsme spolu výborný vztah, otevřený. Byla parták. Měl jsem štěstí.

Když jste byl malý a stonal jste, tak vás léčila?

Ne, ne, k nám chodil pan profesor Josef Švejcar, ročník 1897, nestor české pediatrie. Když se mi díval do krku nebo

mě proposlouchával, bylo mu už dost přes šedesát, jako je mně nyní. Tenkrát se mi zdál prastarý!

Asi to byl ještě odkaz dědečkův, ti dva se znali. Dědeček Zimmermann byl totiž známý prvorepublikový otorinolaryngolog, pečoval o hlasivky herců a zpěváků, k jeho klientele patřila tehdejší bohéma. Já jsem ho ale už nezažil, dědeček zemřel v roce 1954, tři roky předtím, než jsem se narodil. Jeho zlaté období trvalo do roku 1939, pak to šlo z kopce. Nejdřív přišel o všechno za druhé světové války, kterou sotva přežil. Pocházel ze židovské rodiny, z jeho devíti sourozenců šest zahynulo v nacistických koncentračních táborech. A po válce, jen co se postavil zpátky na nohy, za tři roky přišel kvůli únorovému komunistickému převratu o všechno znovu. Definitivně to završila měnová reforma v roce 1953. V té době ještě dědeček pomohl svému bratrovi utéct za hranice, za což dědečka zavřeli, a krátce na to zemřel.

Takže jste ho bohužel nepoznal.

Významnou roli ale hrála v mém životě jeho žena, moje babička Kamila. Narodila se v roce 1901, její otec byl zvěrolékař v Benátkách nad Jizerou, za svými zvířecími pacienty jezdil po tamějším kraji v kočáře s koňmi. Když se babička seznámila s medikem Zimmermannem, udělala si sesterský diplom a později s ním pracovala v ordinaci, dokud jim to nacisti nezatrhli.

Za okupace se snažili zachránit svoji dceru Žofii, moji mámu, tehdy šestiletou holčičku, tím, že se ji pokusili zbavit židovského původu. Babička jako árijka nejenže udatně bránila svého muže, ale spolu s rodinným právníkem také vymyslela a doložila, že otcem Žofie není Mikuláš Zimmermann, nýbrž jeden její kamarád, který se k otcovství přihlásil. Vyšlo to, zachránili mámu před transportem do koncentračního tábora. Byla to příšerná doba.

V padesátých letech – když přišli o ordinaci a dědeček následně umřel – moje máma ještě studovala medicínu,

Dědeček MUDr. Mikuláš Zimmermann, specialista pro choroby krční a ušní (1901–1954).

(Foto archiv Pavla Caldy)

Babička Kamila, která se narodila v roce 1901, byla pevným pilířem rodiny. V náručí drží maminku Pavla Caldy, v roce 1936 tříletou. (Foto archiv Pavla Caldy)

Dědeček Mikuláš a babička Kamila na svatbě rodičů Pavla Caldy 17. července 1953. (Foto archiv Pavla Caldy)

Promoce maminky Žofie v říjnu roku 1958 za účasti
dvaadvacetiměsíčního synka Pavla. (Foto archiv Pavla Caldy)

babička pracovala jako vrchní sestra v Obvodním ústavu národního zdraví a živila celou rodinu. A když se narodil Pavlíček, tedy já, začala se starat na plný úvazek o mě, protože máma už nastoupila jako lékařka na takzvanou umístěnku do Litoměřic.

Babička Kamila byla statečná, rázná paní, když jsem jako dítě jel na skautský tábor, kde jim vypadla kuchařka, babička se ihned přihlásila, že ji zastoupí. Někdejší skauti z našeho oddílu Psohlavci na ni dodnes vzpomínají. Dožila se úctyhodných devadesáti čtyř let, ve stáří bydlela u nás a my jsme se o ni s mojí ženou Danou starali.

Měl jste od malička jasno, že taky půjdete na medicínu, jak bylo ve vaší rodině zvykem?

Ještě na střední škole jsem o ní neuvažoval, přitahoval mě film a fotografie, zobrazovací technika. Chtěl jsem jít na FAMU. Moje máma byla rozvedená, otčím byl muzikant, učil léta na konzervatoři. Jiří Jirmal, česká kytarová legenda z oblasti klasické i jazzové hudby. On a maminka hned zorganizovali, abych se podíval, jak to na FAMU chodí. Zjistil jsem, že to není zas tak ideální, jak jsem si představoval, že fotograf není ten frajer z Antonioniho filmu *Zvěščenina*.

Nakonec jsem se tedy rozhodl pro medicínu, čehož jsem zatím nikdy nelitoval. Nebylo úplně snadné se na školu dostat, protože můj táta emigroval v osmašedesátém do Kanady. Po nástupu normalizace jsme museli každý půl rok podávat hlášení typu: na výchově se nepodílí, styk neudrží... Vypadalo to, že se nedostanu ani na gymnázium, ale nakonec se to přece podařilo.

S přijetím na medicínu byly taky starosti, otec, odsouzený za nedovolené opuštění republiky, představoval velkou překážku. Zkusil jsem to přes nultý ročník a uspěl jsem, paradoxně díky Chartě 77. V mém nultém ročníku byli už pěkně koncentrovaní ti nežádoucí – někteří tam trčeli tři čtyři roky. V roce 1977 udělal komunistický režim pokrytecké

Sedmnáctiletý Pavel Calda s maminkou Žofií v Riegrových sadech na pražských Vinohradech. (Foto Jan Kaplický)

gesto, že i děti jeho nepřátel budou moct studovat, aby světu předvedl, že chartisté si stěžují neoprávněně.

V nultém ročníku jsem pracoval s Honzou Danešem, budoucím přednostou Radiologické kliniky, a se Zdeňkem Bašným, budoucím ředitelem Psychiatrické nemocnice v Bohnicích. Měli jsme kamrlík pro zřízence v Anatomickém ústavu. Právě Honza Daneš byl v nultém ročníku už čtvrtým rokem, protože jeho otec, který pracoval v televizi, při prověrkách údajně prohlásil, že v srpnu 1968 se nejednalo o bratrskou internacionální pomoc, ale o okupaci.

V Anatomickém ústavu jsem strávil rok jako pitevní laborant, mým úkolem bylo zajišťování pitev a obstarávání těl. Bral jsem tehdy dvanáct set dvacet pět korun československých měsíčně, frajerský Fiat Uno stál v té době sto pět tisíc Kčs, ale stejně se nedal bez známosti koupit.

Jak vaše práce vypadala?

Šéfoval nám pan Novotný, bývalý artista. Poprvé v životě někomu velel. Byl to padesátiletý chlapíček s vysoce vyvinutou sociální inteligencí. Rád si přihnul. Dostal nás na starost. Každý den v sedm ráno stál na schodišti Anatomického ústavu, což je takové malé Rudolfinum. My jsme byli mladí, takže jsme ještě dobře spali, a on tam stál s hodinkami na výhružně vystrčeném zápěstí: „Tak takhle ne! Do práce se chodí včas. Co tam pak budete dělat, to už se nikdo nezeptá, ale včas chodit musíte.“ My jsme vrčeli, že mrtvoly naložené ve formalínu nikam neutečou, ale on byl neoblomný.

Druhá poučka zněla: „Chlapci, musíte jít včas na oběd, abyste se stihli osprchovat a jít z práce domů.“ A třetí a nejvýznamnější poučka pana Novotného: „Když jste zalezlí v kamrlíku, dělejte si tam, co chcete, ale jakmile vyjdete na chodbu, nesmíte se po ní ploužit, nýbrž rázně směřovat z bodu A do bodu B, aby každý, kdo vás vidí a nedejbože by od vás něco chtěl, pochopil, že obtěžovat vás je skoro smrtelný hřích.“

Vážení čtenáři, právě jste dočetli ukázkou z knihy Porod je mimořádná událost. Pokud se Vám ukázka líbila, na našem webu si můžete zakoupit celou knihu.